

Opracowanie merytoryczne:

Magdalena Szymańska

Konsultacja prawna (część I):

dr Bartosz Ziemblicki

Opracowanie graficzne, skład, druk:

Maja Sobierajska

Korekta:

Agata Wanat

Ten utwór jest dostępny na licencji Creative Commons 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0).

Wybrane prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Go'n'Act.

Każda część tej publikacji może być wykorzystywana zgodnie z licencją pod warunkiem umieszczenia adnotacji: Fundacja Go'n'Act (2021), „Prawa dziecka. Kilka słów teorii i nieco praktyki”, Szymańska M., Wrocław 2021

Niniejsza publikacja jest częścią projektu „Budowanie świadomości obywatelskiej z zakresu praw dziecka”. Projekt ten jest realizowany przez Fundację Go'n'Act i współfinansowany ze środków Powiatu Wrocławskiego.

<http://goandact.org>

POWIAT WROCŁAWSKI

<http://powiatwroclawski.pl>

Spis treści

Przedmowa	6
Prawa dziecka zarys historyczny	7
1.2 Historia	8
1.3 Konwencja o prawach dziecka - komentarz	10
1.4 Prawa dziecka systematyka	14
Jak chronić prawa dziecka?	21
1. Edukowanie, budowanie świadomości	22
2. Bezpośrednie reagowanie na przemoc i/lub wyzysk dzieci	23
3. Odpowiedzialne zakupy	23
4. Metody aktywistyczne	24
5. Wsparcie organizacji zajmujących się ochroną praw dziecka	25
Konwencja o prawach dziecka	27
PREAMBUŁA	28
CZĘŚĆ I	29
CZĘŚĆ II	44
CZĘŚĆ III	46

Przedmowa

Szanowni Państwo!

Bardzo nam miło, że sięgacie Państwo do publikacji, która przybliży temat praw dziecka, a w szczególności jednego z najważniejszych dokumentów z tego obszaru: Konwencji o prawach dziecka.

Artykuł nr 42 tego aktu prawnego mówi o tym, że strony Konwencji „zobowiązują się do szerzenia informacji o zasadach i postanowieniach niniejszej konwencji zarówno wśród dorosłych, jak i dzieci (...)”. Książeczka, którą trzymacie Państwo w ręce, jest realizacją tego artykułu, popularyzuje bowiem wiedzę na temat praw dziecka. Przeznaczona jest dla osób dorosłych: kadr pedagogicznych, rodziców i opiekunów, pracowników społecznych, wszystkich, którzy pracują z dziećmi (bądź na rzecz dzieci) lub po prostu interesują się prawami dziecka. Zachęcamy do dzielenia się publikacją, bo świadomość całego społeczeństwa na temat tego, jak należy chronić tych praw jest pierwszym, podstawowym korkiem do zagwarantowania każdemu dziecku na świecie poszanowania jego praw.

Jako Fundacja Go'n'Act prowadzimy szereg działań w tym obszarze. Szczególnie gorąco zachęcam do zapoznania się z innymi naszymi publikacjami (<http://goandact.org/publikacje/>), w tym szczególnie Konwencją o prawach dziecka napisaną językiem przyjaznym dzieciom (można ją u nas bezpłatnie zamówić - zapraszamy do kontaktu na fundacja@goandact.org). Zachęcamy również do zapoznania się z naszymi kampaniami informacyjnymi na temat ochrony dzieci przed pracą niewolniczą (dzieciomdziecinstwo.pl) oraz przed wykorzystywaniem w sektorze turystycznym (podrozeaprawadziecka.pl).

A wszystkich, którzy są zainteresowani działaniami w temacie praw dziecka, edukacji dla pokoju, integracji społecznej dzieci i młodzieży (czyli trzema głównymi obszarami naszych fundacyjnych działań), serdecznie zapraszamy do kontaktu i wspólnych inicjatyw na rzecz lepszego świata dla wszystkich dzieci.

W imieniu całego zespołu Fundacji Go'n'Act, życzę owocnej lektury,

Magdalena Szymańska

Prezeska zarządu

Fundacja Go'n'Act

1

Prawa dziecka

zarys

historyczny

1.2 Historia

Każdej osobie przysługują prawa człowieka. Jak powiedział Janusz Korczak „Nie ma dzieci, są ludzie”. Dzieciom przysługuje więc zdecydowana większość praw człowieka zawartych w międzynarodowych dokumentach dotyczących praw człowieka (nie korzystają jedynie z praw, które wymagają osiągnięcia pewnego wieku, jak na przykład czynne i bierne prawo wyborcze). Prawa człowieka **opierają się na dwóch głównych wartościach: godności i równości**. Na tych samych wartościach opiera się również najważniejszy i najbardziej znany dokument dotyczący praw dziecka - **Konwencja o prawach dziecka**, która wpisuje się w ideę regulowania praw człowieka poprzez międzynarodowe umowy.

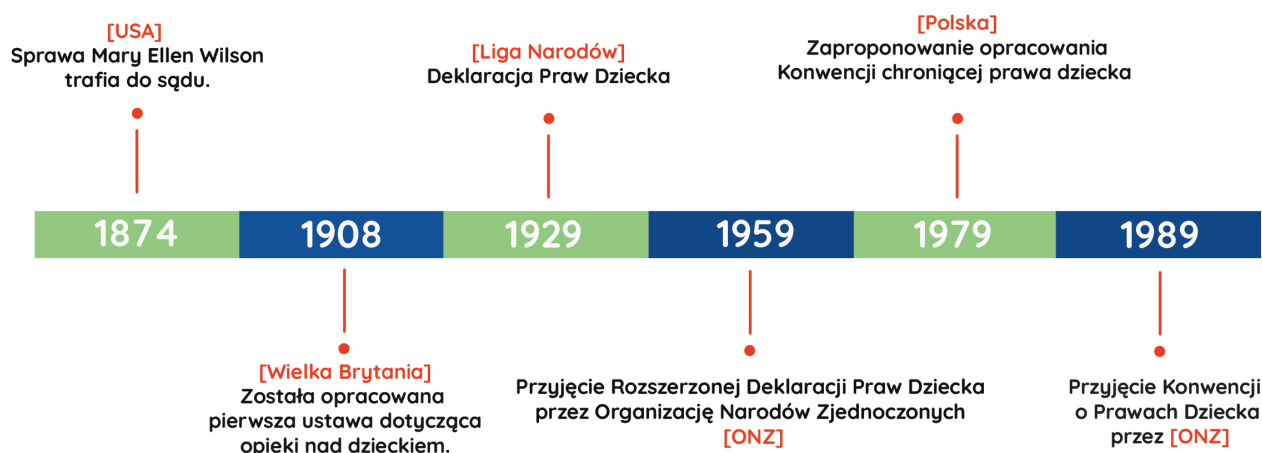
Prawa dziecka mają krótszą historię niż prawa człowieka. **Przez setki lat naszej ery dzieciństwo postrzegane było jako wstęp do człowieczeństwa**. Dzieciom nie poświęcano wiele uwagi, nie traktowano ich podmiotowo. Dodatkowo, wysoka śmiertelność wśród dzieci oznaczała, że śmierć dziecka traktowana była jako coś normalnego: smutnego, ale standardowo wpisującego się z życie rodzinne. Oczywiście istnieli wybitni myśliciele i humaniści (jak Jan Jakub Rousseau), którzy pochylali się nad najmłodszymi członkami społeczeństwa, jednak generalnie, skoro dziecko „nie do końca” było człowiekiem, nie zastanawiano się nad jego prawami, obowiązkami, istotą życia. **Za przełomowe wydarzenie w myśleniu o krzywdzie dziecka i jego prawach uważa się przypadek Mary Ellen Wilson.**

Mary była obiektem okrutnej przemocy psychicznej oraz fizycznej ze strony rodziców zastępczych. Była regularnie bita, więziona i dręczona słownie. Rzecz działa się w latach 90-tych XIX wieku w Stanach Zjednoczonych, gdzie **wówczas (jak na całym świecie) nie istniały przepisy prawne ani inne systemowe rozwiązania chroniące dzieci przed przemocą**. Dlatego zabranie dziewczynki z przemocowego domu było bardzo trudne. Pomocy udzielił jej dopiero Henry Bergh, który w tym czasie pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami (przez co często spotyka się opinię, że pomocy dziewczynce udzielił powołując się na przepisy ochrony zwierząt

przed przemocą). Ten przypadek zwrócił uwagę publiczną na konieczność stworzenia formalnego systemu ochrony dzieci.

Ta **znacząca zmiana w mentalności w odniesieniu do postrzegania dzieci, umożliwiła rozpoczęcie prac nad regulacjami prawnymi chroniącymi najmłodszych członków społeczeństwa**. Konwencja o prawach dziecka jest zwieńczeniem długoletniego procesu dochodzenia do skodyfikowania praw dziecka. Przed uregulowaniem kwestii ochrony praw dziecka, odpowiedzią na cierpienie dzieci były działania charytatywne i filantropijne, podejmowane z inicjatyw jednostek czy grup społecznych. Inicjatywy te podejmowane były wybiórczo (nie systemowo) i zależne od dobrej woli darczyńców/filantropów, ich możliwości finansowych czy innych czynników (takich jak zwykły kaprys). Nie gwarantowały więc długofalowości ochrony, kompleksowości ani zasięgu (nie dotyczyły wszystkich dzieci). **Innymi słowy, niegdyś dobrostan dzieci zależny był od indywidualnych decyzji wybranych osób dorosłych.**

Dopiero **na początku XX wieku niektórzy aktywiści zaczęli promować koncepcję praw przysługujących każdemu dziecku**. Po zakończeniu I Wojny Światowej, Eglantyne Jebb wraz z innymi społecznikami rozpoczęła pracę nad pierwszym dokumentem regulującym tę kwestię - Deklaracją praw dziecka, która została podpisana przez Ligę Narodów w 1924 roku. Rozszerzona wersja Deklaracji została przyjęta przez Organizację Narodów Zjednoczonych w roku 1959. Podczas Międzynarodowego Roku Dzieci (1979), **Polska zaproponowała opracowanie Konwencji chroniącej prawa dziecka**. Przez następną dekadę kraje na całym świecie omawiały i negocjowały brzmienie tekstu przyszłej Konwencji o prawach dziecka.

1.3 Konwencja o prawach dziecka - komentarz

Konwencja o prawach dziecka została podpisana przez zdecydowaną większość krajów na świecie i jest najszerzej ratyfikowanym międzynarodowym porozumieniem. Większość podpisów została złożona w 1989 roku (nie ratyfikowały jej jedynie Stany Zjednoczone). Kraje, które ratyfikowały Konwencję nazywamy „Państwami-Stronami”. Podobnie jak w przypadku innych międzynarodowych traktatów regulujących prawa człowieka, **stronami traktatu są Państwa i to na nich ciąży obowiązek przestrzegania zapisów Konwencji.** W praktyce obowiązek taki ciąży na każdym, kto pracuje w instytucji publicznej: szkole, ośrodku pomocy społecznej, policji i innych służbach bezpieczeństwa czy w sądzie. Osoby, którym przysługują prawa, nazywane są „posiadaczami praw”. **W przypadku Konwencji o prawach dziecka są to wszyscy ludzie, którzy nie skończyli 18 lat.** Prawa te przysługują im niezależnie od płci, religii, rasy, stopnia niepełnosprawności czy narodowości. Na mocy tego dokumentu, pewne prawa przysługują również rodzicom i niektórym opiekunom, ponieważ zgodnie z Konwencją, państwo ma wspierać ich w wychowaniu dzieci i opiece nad nimi.

Ponieważ stronami Konwencji są poszczególne państwa, osoby fizyczne nie są wprost zobowiązane do przestrzegania zapisów tego dokumentu. **Jeśli jednak są zatrudnione w sektorze publicznym, ciąży na nich zarówno bezpośredni obowiązek przestrzegania tych praw, jak i wdrażania takich rozwiązań, które zapewnią poszanowanie praw dziecka przez wszystkich.** Jeśli na przykład dziecko jest ofiarą przemocy domowej, sądy, prokuratura, policja, szkoła, ośrodki pomocy społecznej muszą przedsięwziąć odpowiednie środki, aby zapewnić dziecku bezpieczne środowisko życia i odpowiednie warunki rozwoju.

Konwencja reguluje obowiązki państwa względem wszystkich dzieci podlegających jego jurysdykcji. Uwaga: oznacza to, że dziecko nie musi być

obywatelem danego kraju (nie musi mieć nawet uregulowanego statusu), aby przysługiwały mu prawa dziecka. Prawa te ujęte są w artykułach i można je pogrupować w **pięć** kategorii (rozwinięcie tego tematu znajduje się w kolejnym rozdziale):

**PRAWA OBYWATELSKIE I WOLNOŚCI;
ŚRODOWISKO RODZINNE I OPIEKA
ZASTĘPCZA
ZDROWIE I DOBROSTAN;
EDUKACJA, CZAS WOLNY I KULTURA;
ŚRODKI OCHRONY DZIECI** (w sytuacjach kryzysu, w wymiarze sprawiedliwości, w przypadkach wykorzystywania oraz w sytuacji, gdy dziecko należy do grupy mniejszościowej).

Prawa te są nierozłączne, a ich realizacja zależy od siebie nawzajem.

To oznacza, że brak poszanowania jednego z tych praw wpływa na realizację pozostałych. Na przykład, jeśli dziecko zaangażowane jest w działania wojenne w charakterze żołnierza (pogwałcenie Art. 38 Konwencji), nie jest realizowane jego prawo do ochrony przed przemocą (Art.19), bezpiecznego miejsca zamieszkania (Art.27) czy prawo do edukacji (Art. 28).

Na przestrzeni lat powstała potrzeba uszczegółowienia i rozszerzenia pewnych praw zawartych w Konwencji o prawach dziecka. Zostały więc wypracowane **trzy Protokoły dodatkowe**, z których każdy reguluje jedno ważne zagadnienie wymagające pogłębienia:

**Protokół fakultatywny ws. angażowania dzieci w konflikty zbrojne;
Protokół fakultatywny ws. handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii
Protokół fakultatywny ws. procedury składania zawiadomień.**

KONWENCJA O PRAWACH DZIECKA:

1. Prawa obywatelskie i wolności
2. Środowisko rodzinne i opieka zastępcza
3. Zdrowie i dobrostan
4. Edukacja, czas wolny i kultura
5. Środki ochrony dzieci

WIĘKSZOŚĆ KRAJÓW
PODPISAŁA JĄ
W 1990 ROKU

Głównym sposobem gwarantującym wdrożenie Konwencji o prawach dziecka jest **bieżący monitoring przez zespół niezależnych ekspertów - Komitet praw dziecka**. Co pięć lat Państwa-Strony przedkładają Komitetowi raport z realizacji Konwencji. Ocena realizacji praw bierze dodatkowo pod uwagę niezależne ewaluacje przygotowane przez inne podmioty, takie jak organizacje międzynarodowe, rzeczników praw dziecka, rzeczników praw obywatelskich. Również same dzieci mogą wyrażać swoją opinię, w tym wypowiadać się bezpośrednio przed Komitetem. **Rezultatem całego procesu jest raport zwany „uwagami końcowymi”** (ang. concluding observations), który podsumowuje spostrzeżenia Komitetu praw dziecka na temat poziomu realizacji tych praw w każdym państwie oraz przekazuje rekomendacje, które mają pomóc jeszcze efektywniej wdrażać Konwencję o prawach dziecka. Stopień realizacji rekomendacji jest następnie analizowany (pięć lat później) przy ocenie kolejnego raportu.

Konwencja wymaga, żeby **Państwa-Strony wdrożyły przepisy wynikające z Konwencji o prawach dziecka na gruncie prawa krajowego** (ustaw, rozporządzeń, etc). W takim przypadku bowiem poszanowanie praw dziecka może być egzekwowane na drodze sądowej. W celu efektywnej ochrony dzieci, Komitet zaleca również: (i) wdrożenie narodowego planu na rzecz dzieci, (ii) monitorowanie budżetu przeznaczonego na zagwarantowanie poszanowania praw dziecka, (iii) regularną ocenę realizacji postanowień Konwencji o prawach dziecka, (iv) oraz powołanie niezależnej instytucji w postaci rzecznika praw dziecka. Kolejnym sposobem na zagwarantowanie stałego, efektywnego wdrażania Konwencji, jest **budowanie świadomości w zakresie praw dziecka**. Państwa-Strony muszą dołożyć wszelkich starań, żeby zarówno dzieci, jak i dorośli znali prawa dziecka oraz wiedzieli, jak je chronić. Regularne informowanie o prawach dziecka w różnych formach, przyczynia się do kształtowania społeczeństw, które znają, rozumieją i respektują te prawa.

Konwencja o prawach dziecka ma ogromne, choć często niedoceniane, znaczenie. Po pierwsze uznaje, że dzieciom przysługują specjalne prawa, które muszą być zagwarantowane przez władze publiczne. Przedstawiciele władzy są więc zobligowani do przestrzegania zestawu przepisów i wdrażania rozwiązań, które gwarantują poszanowanie praw dziecka i czynią to we wszystkich aspektach swojej pracy, które mają wpływ na dzieci. Innymi słowy, muszą respektować, chronić i realizować zobowiązania podjęte na skutek podpisania i ratyfikacji Konwencji o prawach dziecka. Komitet praw dziecka monitoruje i raportuje stopień realizacji praw dziecka przez Państwo, ale co równie ważne, organizacje pozarządowe, rzecznicy i ambasadory praw dziecka, a także same dzieci, mogą odwoływać się do tych standardów, żeby walczyć o zmiany na lepsze.

Forma zagwarantowania poszanowania praw dziecka, jaką jest Konwencja oznacza, że dzieci nie muszą już polegać tylko na aktach dobroczynności ludzi dobrej woli. Całkowite wdrożenie Konwencji o prawach dziecka gwarantuje, że prawa każdego dziecka do równego traktowania i szacunku (pozostałe prawa przewidziane w tym dokumencie) są wartością uniwersalną, osadzoną w systemie prawa. **Prawa każdego dziecka, w każdym miejscu i o każdym czasie muszą być przestrzegane.**

1.4 Prawa dziecka

systematyka

Prawa dziecka zawarte w Konwencji ujęte są w 42 artykułach. Niektóre zapisy Konwencji o prawach dziecka mają charakter szczególny, ponieważ stanowią podwaliny pod wszystkie inne prawa zawarte w Konwencji (patrz rozdział pierwszy niniejszego opracowania). Są to:

zakaz dyskryminacji (Art. 2 Konwencji),
nadrzędność dobra dziecka (Art. 3 Konwencji),
prawo do życia oraz jak najlepszych warunków do rozwoju (Art. 6 Konwencji),
poszanowanie poglądów dzieci i uwzględnianie ich w możliwie szerokim zakresie (Art. 12 Konwencji).

O tych prawach mówi się często, że są zasadami Konwencji o prawach dziecka, ponieważ na nich opiera się cała idea dbałości o dobro każdego dziecka na świecie.

ZASADA BRAKU DYSKRYMINACJI mówi o tym, że wobec prawa, wszystkie dzieci muszą być traktowane tak samo bez względu na ich „rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy polityczne, status majątkowy, niepełnosprawność, cenzus urodzenia lub jakikolwiek inny tego dziecka albo jego rodziców bądź opiekuna prawnego” (Art. 2 Konwencji o prawach dziecka). Zasada ta nawiązuje wprost do Art.1 Powszechnej deklaracji praw człowieka, która mówi, że „Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi pod względem swej godności i swych praw”.

NADRZĘDNOŚĆ DOBRA DZIECKA jest punktem wyjścia do tworzenia, interpretacji i realizacji wszystkich innych praw. Co ciekawe, ani Konwencja ani polskie krajowe akty prawne nie definiują pojęcia „dobra

dziecka”, więc o nadrzędności tej wartości decydują każdorazowo względy praktyczne. W każdej sytuacji należy ją przeanalizować przyjmując za punkt wyjścia znalezienie takiego rozwiązania, które będzie najlepsze dla dziecka (nawet jeśli to rozwiązanie jest z jakiś względów trudniejsze, mniej komfortowe czy wymagające większych nakładów czasu, pieniędzy czy energii przedstawicieli instytucji publicznych czy innych osób dorosłych).

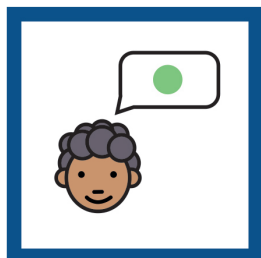
PRAWO DO ŻYCIA ORAZ JAK NAJLEPSZYCH WARUNKÓW ROZWOJU

to kategoria „parasolowa”. Można bowiem przyjąć, że brak realizacji każdego z praw zawartych w Konwencji oznacza brak realizacji zasady zapewnienia najlepszych warunków rozwoju. Jeśli na przykład dziecko jest ofiarą wyzysku ekonomicznego i musi pracować po kilkanaście godzin dziennie w szwalni ubrań, nie ma możliwości chodzenia do szkoły, nie ma zapewnionej optymalnej opieki zdrowotnej, nie ma dostępu do dóbr kultury, a więc nie ma zapewnionych warunków do odpowiedniego rozwoju fizycznego, psychicznego, społecznego, emocjonalnego, etc.

POSZANOWANIE POGLĄDÓW DZIECI I UWZGLĘDNIANIE ICH W MOŻLIWIE SZEROKIM ZAKRESIE

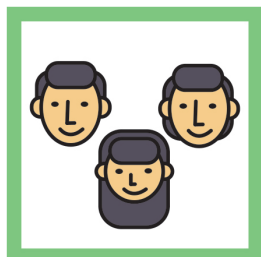
to koncepcja stosunkowo młoda, kładąca nacisk na podmiotowość dzieci. Zakłada, że pomimo niedojrzałości w niektórych aspektach, dzieci muszą być wysłuchiwane, a ich zdanie brane pod uwagę. Dzieci często umieją doskonale wyrazić, jakie rozwiązanie uważają za najlepsze dla siebie. Wnoszą też zupełnie inną perspektywę, niż osoby dorosłe. W Art. 12 Konwencji jest mowa o tym, że dzieci mogą „swobodnie wyrażać własne poglądy we wszystkich sprawach dotyczących dziecka i należy przyjąć je z należytą wagą, stosownie do wieku i dojrzałości dziecka”.

Pozostałe prawa można podzielić na pięć uzupełniających się grup:

Prawa obywatelskie i wolności:

Art. 2: Prawo do równego traktowania wobec prawa i ochrony przed dyskryminacją;
Art. 12: Prawo do poszanowania poglądów dzieci;
Art. 13: Prawo do swobody wypowiedzi;
Art. 14: Swoboda myśli, sumienia i wyznania;
Art. 15: Prawo do do swobody zrzeszania się;
Art. 16: Prawo do ochrony prywatności;
Art. 17: Prawo do dostępu do informacji;

Środowisko rodzinne i opieka zastępcza:

Art. 5: Rola rodziny;
Art. 9: Więzy rodzinne;
Art. 20: Konieczność zapewnienia rodzinnej opieki zastępczej, jeśli jest to niezbędne;
Art. 21: Prawo do bycia adoptowanym;

Zdrowie i dobrostan:

Art. 6: Prawo do życia i odpowiednich warunków rozwoju;
Art. 22: Pomoc dla dzieci uchodźcy;
Art. 23: Zapewnienie warunków dzieciom z niepełnosprawnościami;
Art. 24: Prawo do ochrony zdrowia;
Art. 27: Prawo do odpowiedniego poziomu życia;
Art. 18 i 26: Państwa-Strony wspólnie z rodzicami i opiekunami w tym zakresie;

Edukacja, czas wolny i kultura:

Art. 28: Dostęp do edukacji;
Art. 29: Cele edukacji;
Art. 31: Czas wolny;

Środki ochrony dzieci:

Art. 11: Ochrona przed uprowadzeniem;
Art. 19: Ochrona przed przemocą;
Art. 32: ochrona przed wyzyskiem ekonomicznym;
Art. 33: Ochrona przed narkotykami;
Art. 34: Ochrona przed wykorzystywaniem seksualnym;
Art. 35: Ochrona przed handlem;
Art. 36: Ochrona przed wyzyskiem;
Art. 37: Ochrona dzieci pozbawionych wolności;
Art. 38: Ochrona przed działaniami wojennymi;
Art. 40: Pomoc dzieciom naruszającym prawo;

PRAWA OBYWATELSKIE I WOLNOŚCI - do tej kategorii zaliczamy prawo do poszanowania poglądów dzieci (Art.12), do swobody wypowiedzi (Art. 13), wolności myśli i wyznania (Art.14), do swobody zrzeszania się (Art.15), prawo do dostępu do informacji (Art.17) czy ochrony prywatności (Art.16), a przede wszystkim, prawo do równego traktowania wobec prawa i ochrony przed dyskryminacją (Art.2). Zapisy ujęte w Konwencji o prawach dziecka nie wyczerpują katalogu wszystkich praw obywatelskich i wolności. Wiele z nich (np. prawo do ochrony przed niewolnictwem) zawartych jest w innych dokumentach o prawach człowieka (na przykład Powszechnej deklaracji praw człowieka czy Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności). Należy jednak pamiętać, że prawa człowieka przysługują również dzieciom, więc dzieci są chronione również przez wszelkiego rodzaju dokumenty dotyczące praw człowieka.

ŚRODOWISKO RODZINNE I OPIEKA ZASTĘPCZA - to grupa praw opierająca się na wspólnym założeniu, że dobrze funkcjonujące środowisko rodzinne jest najlepszym możliwym scenariuszem, jeśli chodzi o rozwój dziecka. W preambule Konwencji o prawach dziecka czytamy, że „rodzina jako podstawowa komórka społeczna oraz naturalne środowisko rozwoju i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci, powinna być otoczona niezbędną ochroną oraz wsparciem (...). Dziecko dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości powinno wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia”. Dlatego też Konwencja podkreśla rolę rodziny (Art.5), więzów rodzinnych (Art.9), konieczność zapewnienia rodzinnej opieki zastępczej, jeśli jest to niezbędne (Art. 20) oraz prawo do bycia adoptowanym (Art.21). Wszystkie te artykuły składają się na prawo dziecka do życia w rodzinie. W Konwencji zostaje też podkreślony fakt, że w przypadku konieczności zapewnienia dziecku opieki innej niż biologicznej rodziny, prymat mają zastępcze formy rodzinne, a opieka instytucjonalna (czyli domy dziecka) traktowana jest jako ostateczność (gdyż nie jest zgodna z prawem dziecka do rodziny).

ZDROWIE I DOBROSTAN - tu znaleźć możemy prawa, które dotyczą bezpośrednio dobrostanu fizycznego (który pośrednio wpływa na dobrostan psychiczny i emocjonalny). Mowa o prawie do życia i odpowiednich warunków rozwoju (Art.6), do ochrony zdrowia (Art. 24), żywności i mieszkania (Art.27). W Konwencji wskazuje się rodziców (lub inne oso-

by odpowiedzialne za dziecko) jako stronę odpowiedzialną za realizację wielu z tych praw, w szczególności „za zabezpieczenie w ramach swoich możliwości, także finansowych, warunków życia niezbędnych do rozwoju dziecka” (Art. 27(2)). Jeśli rodzice/opiekunowie nie są w stanie sprostać tym wymaganiom (na przykład w przypadku, gdy ze względu na stan zdrowia nie są w stanie zabezpieczyć finansów na zaspokojenie potrzeb dziecka), wtedy (zgodnie z Art. 18 i 26 Konwencji) Państwa-Strony wesprą rodziców i opiekunów w tym zakresie (na przykład poprzez odpowiedni system zabezpieczenia społecznego).

EDUKACJA, CZAS WOLNY I KULTURA - tej grupie zostały poświęcone artykuły nr 28, 29 i 31 Konwencji o prawach dziecka, które stanowią o prawie dzieci do nauki (Art. 28), celach edukacji (Art. 29) oraz prawie do wypoczynku i czasu wolnego (Art. 31). Pierwsze z tych praw (do bezpłatnej edukacji na poziomie podstawowym oraz jak najszerzej dostępnej edukacji na kolejnych szczeblach) jest powszechnie rozumiane i akceptowane. Jednak na przykład prawo do „nieskrępowanego uczestnictwa w życiu kulturalnym i artystycznym” (Art. 31(1) Konwencji) jest przez niektóre państwa, społeczeństwa czy jednostki uważane za mniej ważne, niemające charakteru bezwarunkowego. Państwa-Strony mają dochodzić do tych praw stopniowo wraz ze stopniem rozwoju społeczeństwa i na miarę możliwości finansowych. Nie jest to jednak zgodne z założeniem samej Konwencji (i innych traktatów regulujących kwestię praw człowieka), że wszystkie prawa stanowią swoje wzajemne uzupełnienie i razem tworzą katalog praw przynależnych żyjącej w społeczeństwie jednostce. Dlatego Państwa-Strony Konwencji powinny ich realizacji poświęcić równie dużo uwagi, co prawom należącym do innych kategorii.

ŚRODKI OCHRONY DZIECI - to bardzo ważna, a zarazem bardzo zróżnicowana kategoria, ponieważ obejmuje prawa dotyczące zarówno konkretnych sytuacji kryzysowych, w jakich znalazły się dzieci, jak i nawiązuje do ochrony pewnych grup dzieci narażonych na różne trudności bardziej niż większość społeczeństwa. Jeśli chodzi o sytuacje kryzysowe, chodzi tu o ochronę dzieci przed przemocą (Art. 19), uprowadzeniem (Art. 11), handlem (Art.35), prostytutką, pornografią, inną formą wyzysku (Art. 36), przed działaniami wojennymi (Art.38), czy ochronę dziecka podejrzanego, oskarżonego bądź uznanego winnym pogwałcenia prawa (Art.40). Niektóre zapisy Konwencji o prawach dziecka chronią natomiast dzieci, które ze względu na pewne cechy i/lub status społeczny i/

lub sytuację życiową są bardziej narażone na łamanie ich praw. Do tej grupy zaliczane są dzieci z doświadczeniem uchodźstwa lub narażone na uchodźstwo (Art. 22), dzieci z niepełnosprawnością (Art. 23), dzieci należące do mniejszości etnicznych, religijnych, językowych (Art. 30) i dzieci pozbawione wolności (Art.37).

2

Jak
chronić
prawa
dziecka?

Każdy z nas ma ogromny wpływ na poszanowanie (bądź łamanie) praw dzieci żyjących na całym świecie: zarówno tych znajdujących w sąsiednim mieszkaniu, jak i tych zamieszkujących drugą stronę naszego globu. Sposobów działania jest wiele i są bardzo zróżnicowane, w pewnym uproszczeniu można je jednak podzielić na pięć grup:

1. EDUKOWANIE, BUDOWANIE ŚWIADOMOŚCI

To pierwszy, najważniejszy, podstawowy krok na drodze ku pełnemu poszanowaniu praw wszystkich dzieci na świecie. Jeśli o jakimś problemie nie wiemy, nie zastanawiamy się nad jego rozwiązaniem; nie poświęcamy mu myśli, uwagi; nie podejmujemy żadnych kroków. Dlatego tak ważne jest zarówno edukowanie siebie samego/samej, jak i szerzenie wiedzy wśród innych. Zachęcamy do pogłębiania tematów związanych z ochroną praw dziecka, zarówno w kontekście lokalnym (na przykład jak i gdzie zgłaszać podejrzenie przemocy wobec dziecka, które żyje w naszym sąsiedztwie), jak i globalnym (na przykład jak wygląda sytuacja dzieci pracujących przymusowo w kopalniach, gdzie wydobywane są surowce do produkcji naszych telefonów komórkowych).

Szczególnie polecamy nasze kampanie „Dzieciom dzieciństwo. Stop pracy dzieci” (dzieciomdziecinstwo.pl), „Podróże a prawa dziecka” (podrozeaprawadziecka.pl), serię edukacyjną „Prawa dziecka w 10 minut” (w wersji elektronicznej broszury - podlinkowanie) oraz pozostałe publikacje na temat praw dziecka (z których większość dostępna jest bezpłatnie również w wersji drukowanej: <https://goandact.org/publikacje/>). Bardzo polecamy w szczególności „Kalendarz aktywistów zasłużonych dla praw dziecka”, który poza dostarczaniem wiedzy na temat praw dziecka, jest źródłem bardzo pozytywnej inspiracji w tym temacie.

2. BEZPOŚREDNIE REAGOWANIE NA PRZEMOC I/LUB WYZYSK DZIECI

To my, dorośli, bez względu na okoliczności, jesteśmy odpowiedzialni za dobrostan dzieci. A dzieci mają prawo i przywilej polegać na nas i wierzyć, że zapewnimy im bezpieczeństwo. Jeśli jesteś świadkiem wykorzystywania dzieci lub jakiejkolwiek formy przemocy wobec nich, w miarę możliwości - zareaguj.

W Polsce, jeśli sprawa jest pilna (na przykład słyszymy krzyki, odgłosy bicia, płacz dziecka z mieszkania/domu) należy zadzwonić na ogólnopolski numer alarmowy 112 lub numer alarmowy policji 997. Jeśli sytuacja jest mniej dramatyczna lub gdy nie jesteśmy pewni, czy dochodzi do krzywdzenia dziecka, informujemy szkołę / przedszkole, policję, prokuraturę, sąd rodzinny czy ośrodek pomocy społecznej. O tym, jak to zrobić piszemy w naszej broszurze „Poradnik dla świadków przemocy”: <https://goandact.org/jak-zglaszac-przemoc-wobec-dzieci/>.

Sytuacja komplikuje się, jeśli przemoc lub wykorzystywanie dzieci widzimy poza granicami Polski, szczególnie w krajach globalnego Południa (gdzie interwencję utrudnia nam brak znajomości lokalnego języka, niepewność co do obowiązujących norm kulturowych i społecznych, przepisów prawa, etc). Warto wtedy skontaktować się albo z lokalną, dobrą organizacją pozarządową działającą na rzecz dzieci albo z oddziałem policji turystycznej. Listę numerów, pod którymi zgłaszać można łamanie praw dziecka w krajach należących do globalnego Południa, przygotowaliśmy tutaj: <http://podrozeaprawadziecka.pl/wykorzystywanie-dzieci-w-celach-zarobkowych>. Za każdym razem gdy wyjeżdżamy za granicę, warto włożyć do portfela karteczkę z zanotowanymi numerami, które pomogą nam uchronić dziecko przed krzywdą.

3. ODPOWIEDZIALNE ZAKUPY

Poszanowanie praw dziecka wychodzi daleko poza nasze najbliższe otoczenie i chociaż odległość geograficzna nie sprzyja dostrzeganiu zależności między naszymi codziennymi zakupami a poszanowaniem praw dziecka (a wręcz czyni je nieco abstrakcyjnymi), powiązania te są bardzo silne i realne.

Każda wydana złotówka może wspierać poszanowanie praw dziecka (na przykład gdy kupujemy ubranie od kolektywu samotnych matek w Indiach, które dzięki naszym zakupom zarabiają na tyle wysokie pensje, że mogą wysłać kilkuletnie dziecko do szkoły zamiast na ulicę, aby żebrały) lub przyczyniać się do ich łamania (na przykład dokonując zakupu T-shirta w taniej sieciówce, która wykorzystuje pracę dzieci celem obniżenia kosztów).

Świadomość w zakresie etycznych wyborów konsumpcyjnych to jeden z najważniejszych czynników, które globalnie przyczyniają się do eliminacji łamania praw dziecka. Na świecie ponad 150 milionów dzieci zaangażowanych jest w pracę niewolniczą; z tego ponad 70 milionów w pracę niebezpieczną. Dodatkowo, wyzysk ekonomiczny dzieci jest bezpośrednio powiązany z łamaniem takich praw dziecka jak prawo do edukacji, prawo do odpowiednich warunków rozwoju, prawo do ochrony przed wyzyskiem, etc. Więcej informacji o zjawisku niewolniczej pracy dzieci oraz o tym, jak (poprzez przemyślane decyzje zakupowe) możemy wpływać na jego eliminację znajduje się na stronie naszej kampanii „Dzieciom dzieciństwo. Stop pracy dzieci”: dzieciomdziecinstwo.pl. Zapraszamy do lektury.

4. METODY AKTYWISTYCZNE

Aktywizm to kluczowa metody walki o prawa człowieka, w tym o prawa dzieci. Część metod aktywistycznych wymaga dużego zaangażowania czasowego (na przykład organizacja flash mobów), część może nie odpowiadać wszystkim osobom ze względu na ich formułę, nawet jeśli popierają samą ideę (na przykład blokowanie ruchu na ulicach). Istnieją jednak takie metody, które nie są ani czasochłonne, ani prowokacyjne, a w walce o poszanowanie praw dziecka są szalenie ważne. Polecamy tutaj przede wszystkim:

podpisywanie petycji do władz danego państwa (na przykład przeciwko wcielaniu dzieci do sił zbrojnych); przykładowe organizacje zajmujące się przygotowywaniem takich petycji to Amnesty International czy Human Rights Watch,

podpisywanie petycji do firm prywatnych (na przykład wezwania skierowanego do firmy odzieżowej o zaprzestanie wykorzystywania pracy dzieci); przykładowe organizacje zajmujące się przygotowywaniem takich petycji to Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie czy Fashion Revolution, bojkotowanie firm, o których wiemy, że łamią prawa dziecka (polecamy stworzenie sobie takiej osobistej „czarnej listy” listy firm, z których pro-

duktów i usług nie korzystamy),
dystrybuowanie materiałów (na przykład broszur na temat ścieżki reagowania w przypadku podejrzenia przemocy wobec dziecka); serdecznie zachęcamy do zamawiania naszych publikacji o tej tematyce i dzielenia się nimi ze znajomymi. Wszystkie są bezpłatne i dostępne tutaj: <https://goandact.org/publikacje/>.

5. WSPARCIE ORGANIZACJI ZAJMUJĄCYCH SIĘ OCHRONĄ PRAW DZIECKA

Ochronę praw dziecka gwarantować powinny władze publiczne. Z wielu względów nie są one jednak w stanie zawsze i wszędzie zająć się wszystkimi aspektami ochrony tych praw (nie mówiąc o sytuacjach, gdy to same instytucje publiczne czy reprezentanci władzy łamią te prawa). Dlatego obszar ten jest silnie zagospodarowany przez profesjonalnie działające organizacje pozarządowe, będące architektami budowania dobrostanu dzieci na całym świecie. Podmioty te mają więcej możliwości organizacji złożonych działań (które nie zawsze mogą być podjęte przez pojedyncze osoby). Przykładowe z nich to:

działania rzecznicze, takie jak lobbowanie na rzecz systemowych rozwiązań ochrony dzieci, opiniowanie projektów aktów prawnych dot. różnych aspektów związanych z dziećmi czy występowanie w obronie konkretnych osób, których prawa są łamane,
działania edukacyjne, na przykład tworzenie spójnych materiałów informacyjno-edukacyjnych z zakresu praw dziecka (czego przykładem jest broszura, którą właśnie trzymasz w rękach),
działania aktywistyczne, jak przygotowywanie petycji, apeli, wywieranie presji na nieetyczne rządy czy firmy,
bezpośrednia pomoc dzieciom, których prawa są łamane, na przykład pomoc terapeutyczna dla dzieci - ofiar przemocy domowej w Polsce czy dostarczanie wysokokalorycznych paczek żywnościowych dla osób z terenów dotkniętych klęskami głodu.

Gorąco zachęcamy do wyboru jednej organizacji (a może nawet dwóch czy trzech podmiotów działających w różnych obszarach) i uruchomienia dla niej/nich finansowanego wsparcia. Najbardziej efektywną pomocą (pozwalającą długofalowo planować i realizować działania na rzecz dzieci

i młodzieży) są regularne, comiesięczne wpłaty, nawet te kilkunastozłotowe. Serdecznie zapraszamy do wsparcia naszej Fundacji (tutaj o tym, jak to zrobić: <https://goandact.org/wplac-darowizne/>), a także innych organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci i młodzieży. Pełen ich wykaz znajduje się na stronie spis.ngo.pl (należy zaznaczyć kategorię „dzieci”). Zachęcamy do przejrzenia listy i wybrania organizacji, której działalność jest dla Państwa ważna i która wzbudza Państwa zaufanie.

Paleta działań na rzecz ochrony praw dziecka jest szeroka. Mimo, że ich liczba może przytłoczyć, zachęcamy, żeby na początek wybrać jedną, dwie lub trzy propozycje. Tzw. “baby steps” (czyli koncepcja “małych kroków”) jest bardzo skuteczna. Kilka tygodni po wprowadzeniu jednego rozwiązania, można podjąć kolejne wyzwanie, potem kolejne i kolejne. Każdy, nawet niewielki krok przyczynia się do ochrony praw dzieci na świecie. Jeśli macie Państwo pytania, sugestie bądź uwagi, gorąco zachęcamy do kontaktu z nami: Fundacja Go’n’Act, fundacja@goandact.org. Zapraszamy!

3

Konwencja

o prawach
dziecka

KONWENCJA O PRAWACH DZIECKA

przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada
1989 r.
(Dz. U. z dnia 23 grudnia 1991 r.)

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
podaje do powszechnej wiadomości:

W dniu 20 listopada 1989 r. została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencja o prawach dziecka w następującym brzmieniu:

KONWENCJA O PRAWACH DZIECKA

PREAMBUŁA

Państwa-Strony niniejszej konwencji,

uważając, że zgodnie z zasadami zawartymi w Karcie Narodów Zjednoczonych uznanie wrodzonej godności oraz równych i niezbywalnych praw wszystkich członków rodziny ludzkiej jest podstawą wolności, sprawiedliwości oraz pokoju na świecie,

mając na uwadze, że ludy Narodów Zjednoczonych potwierdziły w Karcie swą wiarę w podstawowe prawa człowieka oraz w godność i wartość jednostki ludzkiej i postanowiły sprzyjać postępowi społecznemu oraz osiągnięciu lepszego poziomu życia w warunkach większej wolności,

uznając, że Narody Zjednoczone w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz w Międzynarodowych Paktach Praw Człowieka zgodziły się i proklamowały, iż każdy człowiek uprawniony jest do korzystania z zawartych w nich praw i wolności, bez względu na jakiejkolwiek różnice wynikające z przynależności rasowej, koloru skóry, płci, języka, religii, poglądów politycznych lub innych, narodowego lub społecznego pochodzenia, cenzusu majątkowego, urodzenia oraz jakichkolwiek innych,

przypominając, że w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka Narody Zjednoczone proklamowały, iż dzieci mają prawo do szczególnej troski i pomocy,

wyrażając przekonanie, że rodzina jako podstawowa komórka społeczeństwa oraz naturalne środowisko rozwoju i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci, powinna być otoczona niezbędną ochroną oraz wsparciem, aby mogła w pełnym zakresie wypełniać swoje obowiązki w społeczeństwie,

uznając, że dziecko dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości powinno

wychowywać się w środowisku rodzinnym, w atmosferze szczęścia, miłości i zrozumienia,

uważając, że dziecko powinno być w pełni przygotowane do życia w społeczeństwie jako indywidualnie ukształtowana jednostka, wychowana w duchu ideałów zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych, a w szczególności w duchu pokoju, godności, tolerancji, wolności, równości i solidarności,

mając na uwadze, że potrzeba otoczenia dziecka szczególną troską została wyrażona w Genewskiej Deklaracji Praw Dziecka z 1924 r. oraz Deklaracji Praw Dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne 20 listopada 1959 r. i uznanej w Ogólnej Deklaracji Praw Człowieka, w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych (w szczególności w artykułach 23 i 24), w Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (w szczególności w artykule 10), jak również w statutach i stosownych dokumentach wyspecjalizowanych agencji i międzynarodowych organizacji zajmujących się zapewnieniem dobrobytu dzieciom,

mając na uwadze, że – jak wskazano w Deklaracji Praw Dziecka – “dziecko, z uwagi na swoją niedojrzałość fizyczną oraz umysłową, wymaga szczególnej opieki i troski, w tym właściwej ochrony prawnej, zarówno przed, jak i po urodzeniu”,

przypominając postanowienia Deklaracji Zasad Społecznych i Prawnych odnoszących się do ochrony i dobra dziecka, ze szczególnym odniesieniem do umieszczania w rodzinie zastępczej oraz adopcji w wymiarze krajowym i międzynarodowym, podstawowe minimum zasad Narodów Zjednoczonych odnośnie do wymierzania sprawiedliwości wobec nieletnich (“Zasady Pekińskie”) oraz Deklarację o ochronie kobiet i dzieci w sytuacjach nadzwyczajnych i w czasie konfliktów zbrojnych,

uznając, że we wszystkich krajach świata są dzieci żyjące w wyjątkowo trudnych warunkach i że wymagają one szczególnej troski,

biorąc w należyty sposób pod uwagę znaczenie tradycji i wartości kulturowych każdego narodu dla ochrony i harmonijnego rozwoju dziecka,

uznając wagę międzynarodowej współpracy dla poprawy warunków życia dzieci w każdym kraju, szczególnie w krajach rozwijających się, uzgodniły, co następuje:

CZĘŚĆ I

ARTYKUŁ 1

W rozumieniu niniejszej konwencji “dziecko” oznacza każdą istotę ludzką w wieku poniżej osiemnastu lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletność.

ARTYKUŁ 2

1. Państwa-Strony w granicach swojej jurysdykcji będą respektowały i gwarantowały prawa zawarte w niniejszej konwencji wobec każdego dziecka, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, niezależnie od rasy, koloru skóry, płci, języka, religii, poglądów politycznych, statu-

su majątkowego, niepełnosprawności, cenzusu urodzenia lub jakiegokolwiek innego tego dziecka albo jego rodziców bądź opiekuna prawnego.

2. Państwa-Strony będą podejmowały właściwe kroki dla zapewnienia ochrony dziecka przed wszelkimi formami dyskryminacji lub karania ze względu na status prawny, działalność, wyrażane poglądy lub przekonania religijne rodziców dziecka, opiekunów prawnych lub członków rodziny.

ARTYKUŁ 3

1. We wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka.

2. Państwa-Strony działają na rzecz zapewnienia dziecku ochrony i opieki w takim stopniu, w jakim jest to niezbędne dla jego dobra, biorąc pod uwagę prawa i obowiązki jego rodziców, opiekunów prawnych lub innych osób prawnie za nie odpowiedzialnych, i w tym celu będą podejmowały wszelkie właściwe kroki ustawodawcze oraz administracyjne.

3. Państwa-Strony czuwają, aby instytucje, służby oraz inne jednostki odpowiedzialne za opiekę lub ochronę dzieci dostosowały się do norm ustanowionych przez kompetentne władze, w szczególności w dziedzinach bezpieczeństwa, zdrowia, jak również dotyczących właściwego doboru kadr tych instytucji oraz odpowiedniego nadzoru.

ARTYKUŁ 4

Państwa-Strony podejmą wszelkie właściwe działania ustawodawczo-administracyjne oraz inne dla realizacji praw uznanych w niniejszej konwencji. Odnosnie do praw ekonomicznych, socjalnych oraz kulturalnych Państwa-Strony będą podejmowały takie działania przy maksymalnym wykorzystaniu środków będących w ich dyspozycji oraz – gdy okaże się to konieczne – w ramach współpracy międzynarodowej.

ARTYKUŁ 5

Państwa-Strony podejmą wszelkie właściwe działania ustawodawczo-administracyjne oraz inne dla realizacji praw uznanych w niniejszej konwencji. Odnosnie do praw ekonomicznych, socjalnych oraz kulturalnych Państwa-Strony będą podejmowały takie działania przy maksymalnym wykorzystaniu środków będących w ich dyspozycji oraz – gdy okaże się to konieczne – w ramach współpracy międzynarodowej.

ARTYKUŁ 6

1. Państwa-Strony uznają, że każde dziecko ma niezbywalne prawo do życia.
2. Państwa-Strony zapewnią, w możliwie maksymalnym zakresie, warunki życia i rozwoju dziecka.

ARTYKUŁ 7

1. Niezwłocznie po urodzeniu dziecka zostanie sporządzony jego akt urodzenia, a dziecko od momentu urodzenia będzie miało prawo do otrzymania imienia, uzyskania obywatelstwa oraz, jeśli to możliwe, prawo do poznania swoich rodziców i pozostawania pod ich opieką.
2. Państwa-Strony zapewnią, aby te prawa stały się zgodne z ich prawem wewnętrznym oraz z ich międzynarodowymi zobowiązaniami w tej dziedzinie, w szczególności w przypadkach, gdyby brak tych uregulowań spowodował, iż dziecko zostałoby bezpaństwowcem.

ARTYKUŁ 8

1. Państwa-Strony podejmują działania mające na celu poszanowanie prawa dziecka do zachowania jego tożsamości, w tym obywatelstwa, nazwiska, stosunków rodzinnych, zgodnych z prawem, z wyłączeniem bezprawnych ingerencji.
2. W przypadku gdy dziecko zostało bezprawnie pozbawione części lub wszystkich elementów swojej tożsamości, Państwa-Strony okażą właściwą pomoc i ochronę w celu jak najszybszego przywrócenia jego tożsamości.

ARTYKUŁ 9

1. Państwa-Strony zapewnią, aby dziecko nie zostało oddzielone od swoich rodziców wbrew ich woli, z wyłączeniem przypadków, gdy kompetentne władze, podlegające nadzorowi sądowemu, zdecydują zgodnie z obowiązującym prawem oraz stosowanym postępowaniem, że takie oddzielenie jest konieczne ze względu na najlepiej pojęte interesy dziecka. Taka decyzja może być konieczna szczególnie w przypadkach nadużyć lub zaniedbań ze strony rodziców, gdy każde z rodziców mieszka oddzielnie, a należy podjąć decyzję oddzielnie do miejsca pobytu lub zamieszkania dziecka.
2. W każdym postępowaniu podejmowanym stosownie do ustępu 1 niniejszego artykułu należy umożliwić wszystkim zainteresowanym stronom uczestnictwo w tym postępowaniu oraz wyrażenie przez nie swoich opinii.
3. Państwa-Strony będą szanowały prawo dziecka odseparowanego od jednego lub obojga rodziców do utrzymywania regularnych stosunków osobistych i bezpośrednich

kontaktów z obojgiem rodziców, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to sprzeczne z najlepiej pojętym interesem dziecka.

4. W przypadku gdy tego rodzaju separacja jest wynikiem działania podjętego przez Państwo-Stronę, takiego jak zatrzymanie, uwięzienie, wygnanie, deportacja lub śmierć (w tym śmierć spowodowana jakąkolwiek przyczyną podczas zatrzymania przez państwo) jednego lub obojga rodziców dziecka lub dziecka, państwo zapewni, na żądanie, rodzicom dziecka, dziecku lub – jeżeli będzie to właściwe – innemu członkowi rodziny podanie istotnych informacji dotyczących miejsca pobytu nieobecnego(ych) członka(ów) rodziny, jeśli treść tej informacji nie przyniesie szkody dobru dziecka. Ponadto Państwa-Strony zapewnią, aby wniesienie takiej prośby samo przez się nie pociągało żadnych ujemnych następstw dla osoby (osób), której(ych) dotyczy.

ARTYKUŁ 10

1. Zgodnie z wynikającym z postanowienia artykułu 9 ustęp 1 obowiązkiem Państw-Stron wnioski składane przez dziecko lub przez jego rodziców odnośnie do wjazdu lub opuszczenia Państwa-Strony w celu łączenia rodziny będą rozpatrywane przez Państwa-Strony w sposób przychylny, humanitarny i w szybkim trybie. Państwa-Strony ponadto zapewnią, aby złożenie takiego wniosku nie pociągało za sobą ujemnych skutków dla wnioskodawców oraz członków ich rodzin.

2. Dziecko, którego rodzice przebywają w różnych państwach, będzie miało prawo do utrzymywania regularnych, z wyjątkiem okoliczności nadzwyczajnych, osobistych stosunków i bezpośrednich kontaktów z obojgiem rodziców. W tym celu oraz zgodnie z obowiązkiem Państw-Stron wynikającym z postanowienia artykułu 9 ustęp 2 Państwa-Strony będą respektowały prawo dziecka oraz jego rodziców do opuszczenia każdego kraju, w tym własnego, oraz powrotu do ich własnego kraju. Prawo do opuszczenia dowolnego kraju będzie podlegać tylko takim ograniczeniom, które są określone przez prawo i które są niezbędne dla ochrony bezpieczeństwa narodowego, porządku publicznego, zdrowia i moralności społecznej lub praw i swobód innych osób, zgodnych z pozostałymi prawami uznanymi w niniejszej konwencji.

ARTYKUŁ 11

1. Państwa-Strony będą podejmowały kroki dla zwalczania nielegalnego transferu dzieci oraz ich nielegalnego wywozu za granicę.

2. W tym celu Państwa-Strony będą popierały zawieranie odpowiednich umów dwustronnych lub wielostronnych albo przystępowanie do istniejących już umów.

ARTYKUŁ 12

1. Państwa-Strony zapewniają dziecku, które jest zdolne do kształtowania swych wła-

nych poglądów, prawo do swobodnego wyrażania własnych poglądów we wszystkich sprawach dotyczących dziecka, przyjmując je z należytą wagą, stosownie do wieku oraz dojrzałość dziecka.

2. W tym celu dziecko będzie miało w szczególności zapewnioną możliwość wypowiedziania się w każdym postępowaniu sądowym i administracyjnym, dotyczącym dziecka, bezpośrednio lub za pośrednictwem przedstawiciela bądź odpowiedniego organu, zgodnie z zasadami proceduralnymi prawa wewnętrznego.

ARTYKUŁ 13

1. Dziecko będzie miało prawo do swobodnej wypowiedzi; prawo to ma zawierać swobodę poszukiwania, otrzymywania i przekazywania informacji oraz idei wszelkiego rodzaju, bez względu na granice, w formie ustnej, pisemnej bądź za pomocą druku, w formie artystycznej lub z wykorzystaniem każdego innego środka przekazu według wyboru dziecka.

2. Wykonywanie tego prawa może podlegać pewnym ograniczeniom, lecz tylko takim, które są przewidziane przez prawo i które są konieczne:

a) dla poszanowania praw lub reputacji innych osób albo

b) do ochrony bezpieczeństwa narodowego lub porządku publicznego, bądź zdrowia albo moralności społecznej.

ARTYKUŁ 14

1. Państwa-Strony będą respektowały prawo dziecka do swobody myśli, sumienia i wyznania.

2. Państwa-Strony będą respektowały prawa i obowiązki rodziców lub, w odpowiednich przypadkach, opiekunów prawnych odnośnie do ukierunkowania dziecka w korzystaniu z jego prawa w sposób zgodny z rozwijającymi się zdolnościami dziecka.

3. Swoboda wyrażania wyznawanej religii lub przekonań może podlegać tylko takim ograniczeniom, które są przewidziane prawem i są konieczne do ochrony bezpieczeństwa narodowego i porządku publicznego, zdrowia lub moralności społecznej bądź podstawowych praw i wolności innych osób.

ARTYKUŁ 15

1. Państwa-Strony uznają prawa dziecka do swobodnego zrzeszania się oraz wolności pokojowych zgromadzeń.

2. Na wykonywanie tych praw nie mogą być nakładane jakiegokolwiek ograniczenia, z wyjątkiem tych, które są zgodne z prawem i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym do zapewnienia interesów bezpieczeństwa narodowego, porządku publicznego, ochrony zdrowia bądź moralności społecznej lub ochrony praw i wolności innych osób.

ARTYKUŁ 16

1. Żadne dziecko nie będzie podlegało arbitralnej lub bezprawnej ingerencji w sferę jego życia prywatnego, rodzinnego lub domowego czy w korespondencję ani bezprawnym zamachom na jego honor i reputację.

2. Dziecko ma prawo do ochrony prawnej przeciwko tego rodzaju ingerencji lub zamachom.

ARTYKUŁ 17

Państwa-Strony uznają ważną rolę spełnianą przez środki masowego przekazu i zapewniają, aby dziecko miało dostęp do informacji oraz materiałów pochodzących z różnorodnych źródeł krajowych i międzynarodowych, szczególnie do tych, które mają na uwadze jego dobro w wymiarze społecznym, duchowym i moralnym oraz jego zdrowie fizyczne i psychiczne. W tym celu Państwa-Strony będą:

a) zachęcały środki masowego przekazu do rozpowszechniania informacji i materiałów, korzystnych dla dziecka w wymiarze społecznym oraz kulturalnym, zgodnie z duchem artykułu 29;

b) zachęcały do rozwoju współpracy międzynarodowej w dziedzinie wytwarzania, wymiany oraz rozpowszechniania tego rodzaju informacji i materiałów, pochodzących z różnorodnych kulturowych źródeł krajowych oraz międzynarodowych;

c) zachęcały do wydawania i rozpowszechniania książek dla dzieci;

d) zachęcały środki masowego przekazu, aby w szczególny sposób uwzględniały potrzeby językowe dzieci należących do mniejszości narodowych lub do rdzennej społeczności;

e) zachęcały do rozwijania odpowiednich kierunków działalności dla ochrony dzieci przed informacjami i materiałami szkodliwymi z punktu widzenia ich dobra, mając na względzie postanowienia artykułów 13 i 18.

ARTYKUŁ 18

1. Państwa-Strony podejmą wszelkie możliwe starania dla pełnego uznania zasady, że oboje rodzice ponoszą wspólną odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka. Rodzice lub w określonych przypadkach opiekunowie prawni ponoszą główną odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka. Jak najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka ma być przedmiotem ich największej troski.

2. W celu zagwarantowania i popierania praw zawartych w niniejszej konwencji Państwa-Strony będą okazywały odpowiednią pomoc rodzicom oraz opiekunom prawnym w wykonywaniu przez nich obowiązków związanych z wychowywaniem dzieci oraz zapewnią rozwój instytucji, zakładów i usług w zakresie opieki nad dziećmi.

3. Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie właściwe kroki dla zapewnienia dzieciom pracujących rodziców prawa do korzystania z usług instytucji i zakładów w zakresie opieki nad dziećmi, do których są one uprawnione.

ARTYKUŁ 19

1. Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie właściwe kroki w dziedzinie ustawodawczej, administracyjnej, społecznej oraz wychowawczej dla ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych, dzieci pozostających pod opieką rodzica(ów), opiekuna(ów) prawnego(ych) lub innej osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem.

2. Tego rodzaju środki ochronne powinny obejmować, tam gdzie jest to właściwe, skuteczne przedsięwzięcia w celu stworzenia programów socjalnych dla realizacji pomocy dziecku oraz osobom sprawującym opiekę nad dzieckiem, jak również innych form działań prewencyjnych dla ustalania, informowania, wszczynania i prowadzenia śledztwa, postępowania, notowania wymienionych wyżej przypadków niewłaściwego traktowania dzieci oraz tam, gdzie jest to właściwe – ingerencję sądu.

ARTYKUŁ 20

1. Dziecko pozbawione czasowo lub na stałe swego środowiska rodzinnego lub gdy ze względu na swoje dobro nie może pozostawać w tym środowisku, będzie miało prawo do specjalnej ochrony i pomocy ze strony państwa.

2. Państwa-Strony zgodnie ze swym prawem wewnętrznym zapewnią takiemu dziecku opiekę zastępczą.

3. Tego rodzaju opieka może obejmować, między innymi, umieszczenie w rodzinie zastępczej, Kafala w prawie islamskim, adopcję lub – gdy jest to niezbędne – umieszczenie w odpowiedniej instytucji powołanej do opieki nad dziećmi. Przy wyborze odpowiednich rozwiązań należy w sposób właściwy uwzględnić wskazania w zachowaniu ciągłości w wychowaniu dziecka oraz jego tożsamości etnicznej, religijnej, kulturowej i językowej.

ARTYKUŁ 21

Państwa-Strony uznające i/lub dopuszczające system adopcji zapewnią, aby dobro dziecka było celem najwyższym, i będą:

a) czuwać, aby adopcja dziecka odbywała się tylko z upoważnienia kompetentnych władz, które będą decydować – zgodnie z obowiązującym prawem i postępowaniem oraz na podstawie wszelkich stosownych i wiarygodnych informacji – o tym, że adopcja jest dopuszczalna ze względu na sytuację dziecka w odniesieniu do rodziców, krewnych i opiekunów prawnych, oraz – w przypadku gdy jest to wymagane – aby osoby zainteresowane świadomie wyraziły zgodę na adopcję po przeprowadzeniu z nimi niezbędnych konsultacji;

b) traktować adopcję związaną z przeniesieniem dziecka do innego kraju jako zastępczy środek opieki nad dzieckiem, jeżeli nie może być ono umieszczone w rodzinie zastępczej lub adopcyjnej albo nie można mu zapewnić w żaden inny odpowiedni sposób opieki w kraju jego pochodzenia;

c) dbać o to, aby dziecko adoptowane do innego kraju miało zabezpieczenie gwarancyjne i poziom życia odpowiednie do tych, które byłyby zapewnione w przypadku adopcji krajowej;

d) podejmować wszelkie właściwe kroki dla zapewnienia, aby w przypadku adopcji do innego kraju osoby w niej zaangażowane nie uzyskały z tego powodu nie stosownych korzyści finansowych;

e) sprzyjać osiągnięciu celów niniejszego artykułu, tam gdzie jest to stosowne, przez zawieranie dwustronnych lub wielostronnych porozumień lub umów, a także dążyć w ich ramach do zapewnienia, aby umieszczenie dziecka w innym kraju odbywało się za pośrednictwem kompetentnych władz lub organów.

ARTYKUŁ 22

1. Państwa-Strony podejmą właściwe kroki dla zapewnienia, aby dziecko, które ubiega się o status uchodźcy bądź jest uważane za uchodźcę w świetle odpowiednich przepisów prawa międzynarodowego lub wewnętrznego stosowanego postępowania, w przypadku gdy występuje samo lub towarzyszą mu rodzice bądź inna osoba, otrzymało odpowiednią ochronę i pomoc humanitarną przy korzystaniu z odpowiednich praw zawartych w niniejszej konwencji lub innych międzynarodowych aktach dotyczących praw człowieka oraz innych dokumentach w sprawach humanitarnych, których wspomniane Państwa są Stronami.

2. W tym celu Państwa-Strony zapewnią, w stopniu, jaki uznają za właściwy, współdziałanie w wysiłkach podejmowanych przez Narody Zjednoczone i inne kompetentne organizacje międzyrządowe oraz pozarządowe, współpracujące z Narodami Zjednoczonymi, dla udzielenia ochrony i pomocy takiemu dziecku oraz odnalezienia jego rodziców lub innych członków rodziny dziecka uchodźcy w celu uzyskania informacji niezbędnych do ponownego połączenia go z rodziną. W przypadkach gdy nie można odnaleźć rodziców ani innych członków rodziny, dziecko zostanie otoczone taką samą opieką, jak dziecko pozbawione stale bądź czasowo swojego otoczenia rodzinnego z jakichkolwiek przyczyn, zgodnie z postanowieniami niniejszej konwencji.

ARTYKUŁ 23

1. Państwa-Strony uznają, że dziecko psychicznie lub fizycznie niepełnosprawne powinno mieć zapewnioną pełnię normalnego życia w warunkach gwarantujących mu godność, umożliwiających osiągnięcie niezależności oraz ułatwiających aktywne uczestnictwo dziecka w życiu społeczeństwa.

2. Państwa-Strony uznają prawo dziecka niepełnosprawnego do szczególnej troski i będą sprzyjały oraz zapewniały, stosownie do dostępnych środków, rozszerzanie pomocy udzielanej uprawnionym do niej dzieciom oraz osobom odpowiedzialnym za opiekę nad nimi. Pomoc taka będzie udzielana na wniosek tych osób i będzie stosowna do warunków dziecka oraz sytuacji rodziców lub innych osób, które się nim opiekują.

3. Uznając szczególne potrzeby dziecka niepełnosprawnego, pomoc, o której mowa w ustępie 2 niniejszego artykułu, będzie udzielana bezpłatnie tam, gdzie jest to możliwe, z uwzględnieniem zasobów finansowych rodziców bądź innych osób opiekujących się dzieckiem, i ma zapewnić, aby niepełnosprawne dziecko posiadało skuteczny dostęp do oświaty, nauki, opieki zdrowotnej, opieki rehabilitacyjnej, przygotowania zawodowego oraz możliwości rekreacyjnych, realizowany w sposób prowadzący do osiągnięcia przez dziecko jak najwyższego stopnia zintegrowania ze społeczeństwem oraz osobistego rozwoju, w tym jego rozwoju kulturalnego i duchowego.

4. Państwa-Strony będą sprzyjać, w duchu współpracy międzynarodowej, wymianie odpowiednich informacji w zakresie profilaktyki zdrowotnej oraz leczenia medycznego, psychologicznego i funkcjonalnego dzieci niepełnosprawnych, w tym rozpowszechnianiu i umożliwianiu dostępu do informacji dotyczących metod rehabilitacji oraz kształcenia i przygotowania zawodowego, w celu umożliwienia Państwom-Stronom poprawy ich możliwości i kwalifikacji oraz w celu wzbogacenia ich doświadczeń w tych dziedzinach. W związku z tym potrzeby krajów rozwijających się będą uwzględniane w sposób szczególny.

ARTYKUŁ 24

1. Państwa-Strony uznają prawo dziecka do jak najwyższego poziomu zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób oraz rehabilitacji zdrowotnej. Państwa-Strony będą dążyły do zapewnienia, aby żadne dziecko nie było pozbawione prawa dostępu do tego rodzaju opieki zdrowotnej.

2. Państwa-Strony będą dążyły do pełnej realizacji tego prawa, a w szczególności podejmą niezbędne kroki w celu:

- a) zmniejszenia śmiertelności wśród noworodków i dzieci;
- b) zapewnienia udzielania koniecznej pomocy oraz opieki zdrowotnej wszystkim dzieciom, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju podstawowej opieki zdrowotnej;
- c) zwalczania chorób i niedożywienia, w tym – w ramach podstawowej opieki zdrowotnej – przez wykorzystanie między innymi łatwo dostępnych technik oraz przez dostarczanie odpowiednich pożywnych produktów żywnościowych i wody pitnej, z uwzględnieniem niebezpieczeństwa oraz ryzyka zanieczyszczenia środowiska naturalnego;
- d) zapewnienia matkom właściwej opieki zdrowotnej w okresie przed i po urodzeniu dziecka;
- e) zapewnienia, aby wszystkie grupy społeczne, w szczególności rodzice oraz dzieci, były informowane i posiadały dostęp do oświaty oraz otrzymywały wsparcie w korzystaniu z podstawowej wiedzy w zakresie zdrowia dziecka i karmienia, korzyści z karmienia piersią, higieny i warunków zdrowotnych otoczenia, a także zapobiegania wypadkom;
- f) rozwoju profilaktycznej opieki zdrowotnej, poradnictwa dla rodziców oraz wychowania i usług w zakresie planowania rodziny.

3. Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie właściwe i skuteczne kroki na rzecz zniesienia tradycyjnych praktyk przynoszących szkodę zdrowiu dziecka.

4. Państwa-Strony zobowiązują się działać na rzecz sprzyjania i zachęcania do rozwoju współpracy międzynarodowej w celu stopniowego osiągnięcia pełnej realizacji praw uznanych w niniejszym artykule. W związku z tym szczególna uwaga będzie zwrócona na potrzeby krajów rozwijających się.

ARTYKUŁ 25

Państwa-Strony uznają prawo dziecka, umieszczonego przez kompetentne władze w zakładzie w celach opieki, ochrony bądź leczenia w zakresie zdrowia fizycznego lub psychicznego, do okresowego przeglądu leczenia dziecka i wszelkich innych okoliczności odnoszących się do jego umieszczenia w zakładzie.

ARTYKUŁ 26

1. Państwa-Strony będą uznawać prawo każdego dziecka do korzystania z systemu zabezpieczenia społecznego, w tym ubezpieczeń socjalnych, oraz będą podejmowały niezbędne kroki do osiągnięcia pełnej realizacji tego prawa zgodnie z ich prawem wewnętrznym.

2. Tam gdzie jest to możliwe, powyższe świadczenia powinny być zabezpieczone z uwzględnieniem zasobów i warunków życia dziecka oraz osób odpowiedzialnych za jego utrzymanie, jak również wszelkich innych okoliczności, odnoszących się do stosowania realizacji świadczeń wnioskowanych przez dziecko lub w jego imieniu.

ARTYKUŁ 27

1. Państwa-Strony uznają prawo każdego dziecka do poziomu życia odpowiadającego jego rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, duchowemu, moralnemu i społecznemu.

2. Rodzice (rodzic) lub inne osoby odpowiedzialne za dziecko ponoszą główną odpowiedzialność za zabezpieczenie, w ramach swych możliwości, także finansowych, warunków życia niezbędnych do rozwoju dziecka.

3. Państwa-Strony, zgodnie z warunkami krajowymi oraz odpowiednio do swych środków, będą podejmowały właściwe kroki dla wspomagania rodziców lub innych osób odpowiedzialnych za dziecko w realizacji tego prawa oraz będą udzielały, w razie potrzeby, pomocy materialnej oraz innych programów pomocy, szczególnie w zakresie żywności, odzieży i mieszkań.

4. Państwa-Strony podejmą wszelkie właściwe kroki dla zapewnienia łożenia na utrzymanie dziecka ze strony rodziców lub innych osób ponoszących odpowiedzialność finansową za dziecko, zarówno na terenie Państwa-Strony, jak i za granicą. W szczególnych wypadkach, gdy osoba ponosząca odpowiedzialność finansową za dziecko mieszka w państwie innym niż dziecko, Państwa-Strony będą dążyły do przystąpienia do umów międzynarodowych.

wych lub do zawarcia takich umów, jak również do zawierania odpowiednich porozumień.

ARTYKUŁ 28

1. Państwa-Strony uznają prawo dziecka do nauki i w celu stopniowego realizowania tego prawa na zasadzie równych szans, w szczególności:

- a) uczynią nauczanie podstawowe obowiązkowym i bezpłatnym dla wszystkich;
- b) będą popierać rozwój różnorodnych form szkolnictwa średniego, zarówno ogólnokształcącego, jak i zawodowego, uczynią je dostępnymi dla każdego dziecka oraz podejmą odpowiednie kroki, takie jak wprowadzenie bezpłatnego nauczania oraz udzielanie w razie potrzeby pomocy finansowej;
- c) za pomocą wszelkich właściwych środków uczynią szkolnictwo wyższe dostępnym dla wszystkich na zasadzie zdolności;
- d) udostępnią wszystkim dzieciom informacje i poradnictwo szkolne i zawodowe;
- e) podejmą kroki na rzecz zapewnienia regularnego uczęszczania do szkół oraz zmniejszenia wskaźnika porzucania nauki.

2. Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie właściwe środki zapewniające, aby dyscyplina szkolna była stosowana w sposób zgodny z ludzką godnością dziecka i z niniejszą konwencją.

3. Państwa-Strony będą popierały i rozwijały międzynarodową współpracę w dziedzinie oświaty, w szczególności w celu przyczyniania się do zlikwidowania ignorancji i analfabetyzmu na świecie oraz ułatwienia dostępu do wiedzy naukowo-technicznej i nowoczesnych metod nauczania. W tym zakresie należy w szczególności uwzględnić potrzeby krajów rozwijających się.

ARTYKUŁ 29

1. Państwa-Strony są zgodnie, że nauka dziecka będzie ukierunkowana na:

- a) rozwijanie w jak najpełniejszym zakresie osobowości, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych dziecka;
- b) rozwijanie w dziecku szacunku dla praw człowieka i podstawowych swobód oraz dla zasad zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych;
- c) rozwijanie w dziecku szacunku dla jego rodziców, jego tożsamości kulturowej, języka i wartości, dla wartości narodowych kraju, w którym mieszka dziecko, kraju, z którego dziecko pochodzi, jak i dla innych kultur;
- d) przygotowanie dziecka do odpowiedniego życia w wolnym społeczeństwie, w duchu zrozumienia, pokoju, tolerancji, równości płci oraz przyjaźni pomiędzy wszystkimi narodami, grupami etnicznymi, narodowymi i religijnymi oraz osobami rdzennego pochodzenia;
- e) rozwijanie w dziecku poszanowania środowiska naturalnego.

2. Żadne postanowienie niniejszego artykułu lub artykułu 28 nie może być interpretowane w sposób naruszający wolność osób fizycznych lub ciał zbiorowych do zakładania i prowadzenia instytucji oświatowych, z zastrzeżeniem przestrzegania zasad wyrażonych w ustępie 1 niniejszego artykułu oraz wymogów, aby kształcenie w tego typu instytucjach odpowiadało minimalnym standardom, które określi dane państwo.

ARTYKUŁ 30

W tych państwach, w których istnieją mniejszości etniczne, religijne lub językowe bądź osoby pochodzenia rdzennego, dziecku należącemu do takiej mniejszości lub dziecku pochodzenia rdzennego nie można odmówić prawa do posiadania i korzystania z własnej kultury, do wyznawania i praktykowania swojej religii lub do używania własnego języka, łącznie z innymi członkami jego grupy.

ARTYKUŁ 31

1. Państwa-Strony uznają prawo dziecka do wypoczynku i czasu wolnego, do uczestniczenia w zabawach i zajęciach rekreacyjnych, stosownych do wieku dziecka, oraz do nieskrępowanego uczestniczenia w życiu kulturalnym i artystycznym.

2. Państwa-Strony będą przestrzegały oraz popierały prawo dziecka do wszechstronnego uczestnictwa w życiu kulturalnym i artystycznym oraz będą sprzyjały tworzeniu właściwych i równych sposobności dla działalności kulturalnej, artystycznej, rekreacyjnej oraz w zakresie wykorzystania czasu wolnego.

ARTYKUŁ 32

1. Państwa-Strony uznają prawo dziecka do ochrony przed wyzyskiem ekonomicznym, przed wykonywaniem pracy, która może być niebezpieczna lub też może kolidować z kształceniem dziecka, bądź może być szkodliwa dla zdrowia dziecka lub jego rozwoju fizycznego, umysłowego, duchowego, moralnego lub społecznego.

2. Państwa-Strony będą podejmowały kroki ustawodawcze, administracyjne, socjalne oraz środki w dziedzinie oświaty dla zapewnienia realizacji postanowień niniejszego artykułu. W tym celu, mając na uwadze odnośne postanowienia innych dokumentów międzynarodowych, Państwa-Strony w szczególności:

a) ustanowią minimalny poziom lub poziomy wiekowe dla ubiegania się o podjęcie pracy;

b) ustanowią właściwe przepisy odnośnie do wymiaru czasowego oraz warunków zatrudnienia;

c) ustanowią odpowiednie kary lub inne sankcje do zapewnienia skutecznego stosowania niniejszego artykułu.

ARTYKUŁ 33

Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie odpowiednie kroki, w tym środki ustawodawcze, administracyjne, socjalne oraz środki w dziedzinie oświaty, w celu zapewnienia ochrony dzieci przed nielegalnym używaniem środków narkotycznych i substancji psychotropowych, zgodnie z ich zdefiniowaniem w odpowiednich umowach międzynarodowych, oraz w celu zapobiegania wykorzystywaniu dzieci do nielegalnej produkcji tego typu substancji i handlu nimi.

ARTYKUŁ 34

Państwa-Strony zobowiązują się do ochrony dzieci przed wszelkimi formami wyzysku seksualnego i nadużyć seksualnych, Dla osiągnięcia tych celów Państwa-Strony podejmą w szczególności wszelkie właściwe kroki o zasięgu krajowym, dwustronnym oraz wielostronnym dla przeciwdziałania:

- a) nakłanianiu lub zmuszaniu dziecka do jakichkolwiek nielegalnych działań seksualnych;
- b) wykorzystywaniu dzieci do prostytucji lub innych nielegalnych praktyk seksualnych;
- c) wykorzystywaniu dzieci w pornograficznych przedstawieniach i materiałach.

ARTYKUŁ 35

Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie kroki o zasięgu krajowym, dwustronnym oraz wielostronnym dla przeciwdziałania uprowadzeniom, sprzedaży bądź handlowi dziećmi, dokonywanych dla jakichkolwiek celów i w jakiegokolwiek formie.

ARTYKUŁ 36

Państwa-Strony będą bronić dziecko przed wszelkimi innymi formami wyzysku, w jakimkolwiek aspekcie naruszającymi dobro dziecka,

ARTYKUŁ 37

Państwa-Strony zapewnią, aby:

- a) żadne dziecko nie podlegało torturowaniu bądź okrutnemu, niehumanitarnemu czy poniżającemu traktowaniu lub karaniu. Ani kara śmierci, ani kara dożywotniego więzienia bez możliwości wcześniejszego zwolnienia nie może zostać orzeczona wobec osoby w wieku poniżej osiemnastu lat za popełnione przez nią przestępstwa;
- b) żadne dziecko nie zostało pozbawione wolności w sposób bezprawny lub arbitralny. Aresztowanie, zatrzymanie lub uwięzienie dziecka powinno być zgodne z prawem i może być zastosowane jedynie jako środek ostateczny i na możliwie najkrótszy czas;
- c) każde dziecko pozbawione wolności było traktowane humanitarnie i z poszanowaniem wrodzonej godności jednostki ludzkiej, w sposób uwzględniający potrzeby osoby w danym wieku. W szczególności każde dziecko pozbawione wolności zostanie odseparowa-

ne od osób dorosłych, jeśli tylko rozwiązanie odwrotne nie będzie uznane za zgodne z najwyższym dobrem dziecka, oraz będzie miało prawo utrzymywać kontakty ze swoją rodziną poprzez korespondencję i wizyty, z wyłączeniem sytuacji wyjątkowych;

d) każde dziecko pozbawione wolności miało prawo do uzyskania niezwłocznego dostępu do prawnej lub innej odpowiedzialnej pomocy, jak również prawo do kwestionowania legalności pozbawienia go wolności przed sądem lub inną kompetentną, niezawisłą i bezstronną władzą oraz domagania się uzyskania szybkiej decyzji w tej sprawie.

ARTYKUŁ 38

1. Państwa-Strony zobowiązują się respektować i nakazać respektowanie norm międzynarodowego prawa humanitarnego mających zastosowanie do nich w przypadku konfliktu zbrojnego i odnoszących się do dzieci.

2. Państwa-Strony podejmą wszelkie możliwe kroki dla zapewnienia, aby osoby, które nie osiągnęły wieku piętnastu lat, nie brały bezpośredniego udziału w działaniach zbrojnych.

3. Państwa-Strony będą powstrzymywały się przed rekrutowaniem do swoich sił zbrojnych jakiegokolwiek osoby, która nie osiągnęła wieku piętnastu lat. Przeprowadzając rekrutację spośród osób, które osiągnęły wiek piętnastu lat, lecz nie osiągnęły jeszcze osiemnastu lat, Państwa-Strony będą starały się brać pod uwagę w pierwszej kolejności osoby starsze wiekiem.

4. Zgodnie ze swoimi zobowiązaniami, wynikającymi z międzynarodowego prawa humanitarnego do ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych, Państwa-Strony będą stosowały wszelkie możliwe do realizacji środki dla zapewnienia ochrony i opieki nad dziećmi dotkniętymi przez konflikt zbrojny.

ARTYKUŁ 38

Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie właściwe kroki dla ułatwienia przebiegu rehabilitacji fizycznej i psychicznej oraz reintegracji społecznej dziecka, które padło ofiarą jakiegokolwiek formy zaniedbania, wyzysku lub wykorzystania, torturowania lub jakiegokolwiek innej formy okrutnego, niehumanitarnego czy poniżającego traktowania albo karania bądź konfliktu zbrojnego. Taka rehabilitacja czy reintegracja przebiegać będzie w środowisku, które sprzyja zdrowiu, zapewnieniu własnego szacunku i godności dziecka.

ARTYKUŁ 39

1. Państwa-Strony uznają prawo każdego dziecka podejrzanego, oskarżonego bądź uznanego winnym pogwałcenia prawa karnego do traktowania w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości dziecka, które umacnia w nim poszanowanie podstawowych praw i wolności innych osób oraz uwzględnia wiek dziecka i celowość sprzyjania jego reintegracji dla podjęcia przez nie konstruktywnej roli w społeczeństwie.

2. W tym celu, a także uwzględniając odpowiednie postanowienia dokumentów międzynarodowych, Państwa-Strony zapewnią w szczególności:

a) aby żadne dziecko nie było podejrzane, oskarżane bądź uznawane winnym pogwałcenia prawa karnego poprzez działanie lub zaniechanie, które nie było zabronione przez prawo wewnętrzne bądź międzynarodowe w momencie jego dokonania;

b) każdemu dziecku, które podejrzewa się, oskarża lub uznaje winnym pogwałcenia prawa karnego, przynajmniej następujące gwarancje:

i) przyznanie domniemania niewinności do chwili udowodnienia winy zgodnie z prawem;

ii) niezwłoczne bezpośrednie poinformowanie go o stawianych mu zarzutach lub, w odpowiednich przypadkach, za pośrednictwem jego rodziców albo opiekuna prawnego oraz zapewnienie prawnej lub innej pomocy w przygotowaniu i prezentowaniu jego obrony;

iii) rozpatrzenie sprawy bez zwłoki i przez niezawisłą i bezstronną władzę bądź organ sądowy w uczciwym procesie, przeprowadzonym zgodnie z prawem, zabezpieczeniem prawnej lub innej właściwej pomocy oraz w obecności jego rodziców lub opiekunów prawnych, jeśli tylko nie będzie to uważane za niezgodne z najwyższym interesem dziecka z uwagi na jego wiek lub sytuację;

iv) niestosowanie przymusu do składania zeznań lub przyznania się do winy; przesłuchiwanie świadków ze strony przeciwnej i równoprawne uczestniczenie w przesłuchiwaniu świadków w jego imieniu;

v) w przypadku uznania winnym pogwałcenia prawa karnego, posiadanie prawa odwołania się od tego orzeczenia oraz innych związanych z nim środków do wyższej, kompetentnej, niezawisłej i bezstronnej władzy lub organu sądowego, zgodnie z prawem;

vi) zapewnienie bezpłatnej pomocy tłumacza, jeśli dziecko nie rozumie bądź nie mówi w danym języku;

vii) pełne poszanowanie spraw z zakresu życia osobistego we wszystkich etapach procesowych.

3. Państwa-Strony będą sprzyjały tworzeniu praw, procedur organów oraz instytucji odnoszących się specjalnie do dzieci podejrzanych, oskarżonych bądź uznawanych winnymi pogwałcenia prawa karnego, a w szczególności:

a) ustanowieniu minimalnej granicy wieku, poniżej której dzieci będą posiadały domniemanie niezdolności do naruszenia prawa karnego;

aa) w przypadku gdy jest to właściwe i celowe, stosowaniu innych środków postępowania z takimi dziećmi, bez uciekania się do postępowania sądowego, pod warunkiem pełnego poszanowania praw człowieka i gwarancji prawnych.

4. Różnorodność przedsięwzięć, takich jak opieka, poradnictwo, nadzór, probacja, umieszczenie w rodzinie zastępczej, programy edukacyjne i szkolenia zawodowego, oraz inne rozwiązania alternatywne do opieki instytucjonalnej będą dostępne dla zapewnienia

właściwego postępowania z dziećmi, w sposób właściwy dla ich dobra, a także proporcjonalny zarówno w stosunku do okoliczności, jak i do popełnionego wykroczenia.

ARTYKUŁ 41

Niniejsza konwencja w żaden sposób nie narusza postanowień, które w większym stopniu sprzyjają realizacji praw dziecka i które mogą być zawarte w:

- a) prawie Państwa-Strony lub
- b) prawie międzynarodowym obowiązującym to Państwo.

CZĘŚĆ II

ARTYKUŁ 42

Państwa-Strony zobowiązują się do szerzenia informacji o zasadach i postanowieniach niniejszej konwencji zarówno wśród dorosłych, jak i dzieci, wykorzystując do tego celu będące w ich dyspozycji środki.

ARTYKUŁ 43

1. W celu badania postępów dokonywanych przez Państwa-Strony w realizacji zobowiązań przewidzianych w niniejszej konwencji ustanawia się Komitet Praw Dziecka, który będzie wykonywał wskazane niżej funkcje.

2. Komitet będzie składał się z osiemnastu ekspertów, reprezentujących wysoki poziom moralny i posiadających uznane kompetencje w dziedzinie, której dotyczy niniejsza konwencja. Członkowie Komitetu będą wybierani przez Państwa-Strony spośród ich obywateli i będą występowali osobiście, z uwzględnieniem sprawiedliwego podziału geograficznego oraz zasadniczych systemów prawnych.

3. Członkowie Komitetu będą wybierani w tajnym głosowaniu z listy osób wyznaczonych przez Państwa-Strony. Każde Państwo może wyznaczyć jedną osobę spośród swoich obywateli.

4. Wstępne wybory do Komitetu odbędą się nie później niż po upływie sześciu miesięcy od daty wejścia w życie niniejszej konwencji, a następnie co dwa lata. Co najmniej na cztery miesiące przed terminem każdych wyborów Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych wystosuje list do Państw-Stron, prosząc je o podanie nazwisk wyznaczonych przez nie osób w ciągu dwóch miesięcy. Sekretarz Generalny przygotuje następnie listę wszystkich osób w ten sposób wyznaczonych, ułożoną w porządku alfabetycznym, ze wskazaniem państwa, przez które zostali wyznaczeni, i przedłoży ją Państwom-Stronom niniejszej konwencji.

5. Wybory będą się odbywały na spotkaniach Państw-Stron, zwołanych przez Sekretarza Generalnego w siedzibie Narodów Zjednoczonych. Na tych spotkaniach, na których quorum będzie stanowiło dwie trzecie Państw-Stron, osoby, które otrzymają największą liczbę głosów oraz absolutną większość głosów obecnych i biorących udział w głosowaniu przedstawicieli Państw-Stron, zostaną wybrane na członków Komitetu.

6. Członkowie Komitetu wybierani będą na okres czterech lat. Będą oni mogli zostać wybrani ponownie, jeśli znów zostaną wyznaczeni. Kadencja pięciu spośród członków wybranych w pierwszych wyborach wygaśnie po upływie dwóch lat; niezwłocznie po pierwszych wyborach nazwiska owych pięciu członków zostaną wybrane drogą losowania przez przewodniczącego spotkania.

7. W przypadku śmierci członka Komitetu, jego rezygnacji lub jego oświadczenia, że z jakiegokolwiek innego powodu nie może wypełnić obowiązków członka Komitetu, Państwo-Strona, które wyznaczyło danego członka, wyznaczy za zgodą Komitetu innego eksperta spośród swoich obywateli na okres pozostały do końca kadencji.

8. Komitet ustanowi swoje własne zasady procedury.

9. Komitet wybiera swych funkcjonariuszy na okres dwóch lat.

10. Posiedzenia Komitetu będą odbywały się zwykle w siedzibie Narodów Zjednoczonych lub w innym dogodnym miejscu określonym przez Komitet. Komitet będzie odbywał posiedzenia zasadniczo corocznie. Czas trwania posiedzeń Komitetu będzie określony oraz poddawany weryfikacji, gdy zajdzie taka potrzeba, na spotkaniu Państw-Stron niniejszej konwencji, za zgodą Zgromadzenia Ogólnego.

11. Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych zapewni niezbędny personel oraz warunki do skutecznego wypełniania przez Komitet funkcji nałożonych przez niniejszą konwencję.

12. Za zgodą Zgromadzenia Ogólnego członkowie Komitetu utworzonego na mocy niniejszej konwencji otrzymywać będą honoraria z funduszy Narodów Zjednoczonych na okres i na warunkach określanych przez Zgromadzenie.

ARTYKUŁ 44

1. Państwa-Strony zobowiązują się do przedkładania Komitetowi za pośrednictwem Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych sprawozdań odnośnie do środków stosowanych przez nie do realizacji praw zawartych w konwencji oraz postępów w korzystaniu z tych praw:

- a) w ciągu dwóch lat po wejściu w życie konwencji dla danego państwa;
- b) następnie co pięć lat.

2. Sprawozdania przedkładane na mocy niniejszego artykułu wskazywać będą na czynniki oraz na ewentualne trudności wpływające na stopień wypełnienia zobowiązań wynikających z niniejszej konwencji. Sprawozdania będą zawierały także odpowiednie informacje zapewniające Komitetowi pełną wiedzę na temat wprowadzenia w życie postanowień konwencji w danym kraju.

3. Państwo-Strona, które przedłożyło Komitetowi wszechstronne sprawozdanie pierwotne, nie musi już w swoich następnych sprawozdaniach, przedkładanych zgodnie z ustępem 1 pkt b), powtarzać podstawowych informacji, które podane były uprzednio.

4. Komitet może zażądać od Państw-Stron dalszych informacji odnoszących się do wprowadzenia w życie konwencji.

5. Komitet będzie przedkładał Zgromadzeniu Ogólnemu Narodów Zjednoczonych za pośrednictwem Rady Gospodarczo-Społecznej, co dwa lata, sprawozdania ze swojej działalności.

6. Państwa-Strony będą szeroko udostępniały opinii publicznej swych krajów te sprawozdania.

ARTYKUŁ 45

Dla ułatwienia skutecznego wprowadzenia w życie niniejszej konwencji oraz stworzenia korzystnych warunków do współpracy międzynarodowej w dziedzinie, której ona dotyczy:

a) agencje wyspecjalizowane, Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci oraz inne organy Narodów Zjednoczonych będą uprawnione do uczestniczenia poprzez swoich przedstawicieli przy omawianiu wprowadzania w życie tych postanowień niniejszej konwencji, które wchodzą w zakres ich kompetencji. Komitet może poprosić agencje wyspecjalizowane, Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci i inne kompetentne organy, jeśli uzna to za stosowne, o udzielenie specjalistycznych porad odnośnie do wprowadzania w życie konwencji w kwestiach wchodzących w zakres ich kompetencji. Komitet może poprosić agencje wyspecjalizowane, Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci i inne organy Narodów Zjednoczonych o przedłożenie sprawozdań dotyczących wprowadzenia w życie konwencji w tych dziedzinach, które wchodzą w zakres ich działalności;

b) Komitet będzie przekazywał, jeśli uzna to za stosowne, agencjom wyspecjalizowanym, Funduszowi Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci i innym właściwym organom wszelkie sprawozdania Państw-Stron, zawierające prośbę lub wskazujące na potrzebę w zakresie doradztwa technicznego bądź pomocy, łącznie z ewentualnymi uwagami i sugestiami Komitetu odnośnie do owych prośb lub wskazań;

c) Komitet może zalecić Zgromadzeniu Ogólnemu zwrócić się do Sekretarza Generalnego o zainicjowanie w jego imieniu badań konkretnych problemów odnoszących się do praw dziecka;

d) Komitet może uczynić sugestie i ogólne zalecenia w oparciu o otrzymywane informacje, zgodnie z artykułem 44 i 45 niniejszej konwencji. Sugestie te i ogólne zalecenia będą przekazywane zainteresowanemu Państwu-Stronie i podawane do wiadomości Zgromadzenia Ogólnego, łącznie z ewentualnymi uwagami Państw-Stron.

CZĘŚĆ III

ARTYKUŁ 46

Niniejsza konwencja będzie otwarta do podpisania przez wszystkie państwa.

ARTYKUŁ 47

Niniejsza konwencja podlega ratyfikacji. Dokumenty ratyfikacyjne składane będą u Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

ARTYKUŁ 48

Każde państwo będzie mogło przystąpić do niniejszej konwencji. Dokumenty przystąpienia będą składane u Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

ARTYKUŁ 49

1. Niniejsza konwencja wejdzie w życie trzydziestego dnia, licząc od daty złożenia u Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych dwudziestego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

2. W stosunku do każdego Państwa, które dokona ratyfikacji lub przystąpienia do konwencji, po złożeniu dwudziestego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia, konwencja wejdzie w życie trzydziestego dnia, licząc od daty złożenia przez dane Państwo swojego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

ARTYKUŁ 50

1. Każde Państwo-Strona może zaproponować poprawkę i wnieść ją do Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych. Sekretarz Generalny zakomunikuje następnie o proponowanej poprawce Państwom-Stronom, łącznie z wnioskiem o wskazanie, czy są one za zwołaniem konferencji Państw-Stron, mającej na celu rozważenie i przeprowadzenie głosowania nad propozycją. W przypadku gdy w ciągu czterech miesięcy od daty takiego powiadomienia co najmniej jedna trzecia Państw-Stron wypowie się za zwołaniem takiej konferencji, Sekretarz Generalny zwoła taką konferencję pod auspicjami Narodów Zjednoczonych. Każda poprawka przyjęta większością głosów Państw-Stron obecnych i biorących udział w głosowaniu podlegać będzie zatwierdzeniu przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych.

2. Poprawka przyjęta w sposób zgodny z ustępem 1 niniejszego artykułu wchodzi w życie po zatwierdzeniu przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych i przyjęciu większością dwóch trzecich Państw-Stron.

3. Poprawka, po wejściu w życie, będzie miała moc wiążącą dla tych Państw-Stron, które się za nią opowiedziały; pozostałe Państwa-Strony natomiast obowiązują nadal postanowienia konwencji oraz wszelkie wcześniejsze poprawki, jeśli zostały one przez te Państwa przyjęte.

ARTYKUŁ 51

1. Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych będzie przyjmować oraz rozsyłać do wszystkich Państw-Stron teksty zastrzeżeń dokonanych przez Państwa podczas ratyfikacji lub przystąpienia.

2. Nie będzie dopuszczalne zastrzeżenie pozostające w sprzeczności z przedmiotem i celem niniejszej konwencji.

3. Zastrzeżenie może zostać wycofane w dowolnym czasie w drodze notyfikacji tego faktu, złożonej na ręce Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych, który następnie powiadomi o tym wszystkie Państwa-Strony konwencji. Taka notyfikacja odniesie skutek w dniu otrzymania jej przez Sekretarza Generalnego.

ARTYKUŁ 52

Państwo-Strona może wypowiedzieć konwencję w drodze pisemnej notyfikacji złożonej na ręce Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych. Wypowiedzenie nabiera mocy po upływie jednego roku od daty przyjęcia notyfikacji przez Sekretarza Generalnego.

ARTYKUŁ 53

Depozytariuszem niniejszej konwencji jest Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych.

ARTYKUŁ 54

Oryginał niniejszej konwencji, którego teksty sporządzone w językach angielskim, arabskim, chińskim, francuskim, hiszpańskim oraz rosyjskim są jednakowo autentyczne, zostaną zdeponowane u Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

Na dowód czego niżej podpisani pełnomocnicy, w należyty sposób upoważnieni przez swe Rządy, złożyli podpis pod niniejszą konwencją.

Po zaznajomieniu się z powyższą konwencją w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej oświadczam, że:

została ona uznana za słuszną w całości,

jest ona przyjęta, ratyfikowana i potwierdzona, z zastrzeżeniami wskazanymi w załączniku do niniejszego aktu,

będzie ona niezmiennie zachowywana.

Na dowód czego wydany został akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej Polskiej.

Warszawie, dnia 30 kwietnia 1991 r.